

## บทที่ 3

### วิธีการดำเนินการวิจัย

นักวิจัยได้มีการวางแผนการดำเนินงานวิจัยภายใต้ชุดโครงการวิจัย “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตร ผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง อย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่” โดยอาศัยวิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งในส่วนของนักวิจัย เกษตรกรและหน่วยงานภาคร่วมในการดำเนินการวิจัย ตามวิธีการดำเนินงานวิจัยดังนี้

#### 3.1 ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตร ผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง อย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่” มีประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

##### 3.1.1 ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

(1) ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 24 อำเภอ

(2) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเกษตรกรตัวอย่างใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 24 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเลือกเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรโดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) โดยแยกกลุ่มออกได้ 2 ประเภท ตามระบบการจัดการการผลิต คือ

- 1) เกษตรกรรายเดี่ยวที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษ
- 2) กลุ่มเกษตรกรที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษ

### 3.2 ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

#### 3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

ได้แก่การสืบค้นข้อมูลของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ โดยการจดบันทึก ประกอบกับวิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีสมาชิกของกลุ่มเป็นผู้ร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) และให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาของการดำเนินงาน (Participatory research)

#### 3.2.2 ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเบื้องต้นด้านการจัดการการผลิต อันได้แก่ ข้อมูลการผลิต กระบวนการผลิต การวางแผนการผลิต เทคโนโลยีการผลิต มาตรฐานสินค้า ปริมาณซื้อสินค้า และการตลาด ข้อมูลปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม เช่น สินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน และความต้องการของกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งจะได้จากแหล่งต่างๆ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โดยการศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนั้น จึงมีส่วนราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นผู้ร่วมวิจัยในท้องถิ่นด้วยได้แก่

- (1) กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นโครงสร้างใหม่ที่มีนักวิชาการเคหกิจการเกษตรทำงานร่วมกับศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งมีเกษตรกรเป็นประธานศูนย์
- (2) โครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน อย.สนับสนุนกระบวนการการผลิตที่ดี GHP/GMP การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร

#### 3.2.3 ชนิดของเครื่องมือ

(1) ใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต (Interview schedule) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะคำถามซึ่งกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าให้เลือกตอบ (Close ended questions) และคำตอบแบบให้เติมคำตอบ (open ended questions) โดยนักวิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากกลุ่ม โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ตอน

- 1) ข้อมูลลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2) ข้อมูลสภาพทั่วไปด้านการจัดการการผลิต อันได้แก่ ข้อมูลการผลิต กระบวนการผลิต การวางแผนการผลิต เทคโนโลยีการผลิต มาตรฐานสินค้า แหล่งเงินทุน ปริมาณซื้อสินค้าและข้อมูลการตลาด
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกษตรกรเผชิญอยู่ การแก้ไขปัญหา ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา รวมถึงสิ่งที่เกษตรกรต้องการให้ช่วยเหลือ
- 4) ข้อมูลการประเมินกิจกรรมตามโครงการวิจัยย่อยทั้ง 3 โครงการ ได้แก่

4.1) โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาการจัดการด้านการผลิต และการตลาดผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ ยุทธศาสตร์สู่มาตรฐานสากล

4.2) โครงการวิจัย การศึกษาต้นทุนและผลสัมฤทธิ์ของการเกษตรปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่

4.3) โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศของการผลิต ผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อประเมินผลการวิจัยตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยย่อยแต่ละโครงการ ให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนงานวิจัย

(2) นอกเหนือจากการสัมภาษณ์และสังเกตแล้ว การที่จะได้ข้อมูลให้ครบถ้วน จำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยอาศัยวิธีการดังต่อไปนี้

- 1) การจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อระดมความคิดเห็นและหาข้อตกลง
- 2) การจัดการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อติดตามผลงานและประเมินผล และร่วมกันแก้ไขปัญหา
- 3) การสังเกตเป็นการสังเกตการทำงานในกระบวนการผลิตในขั้นตอนต่างๆ
- 4) การศึกษาคูงาน เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ
- 5) การวางแผน การพัฒนาระบบการจัดการ
- 6) การอบรม โดยให้ความรู้แก่เกษตรกร ในด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการการผลิตที่ดี กระบวนการผลิต การวางแผนการผลิต การควบคุมคุณภาพสินค้า การบรรจุภัณฑ์ การขนส่ง การตลาด และการแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นต้น

### 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

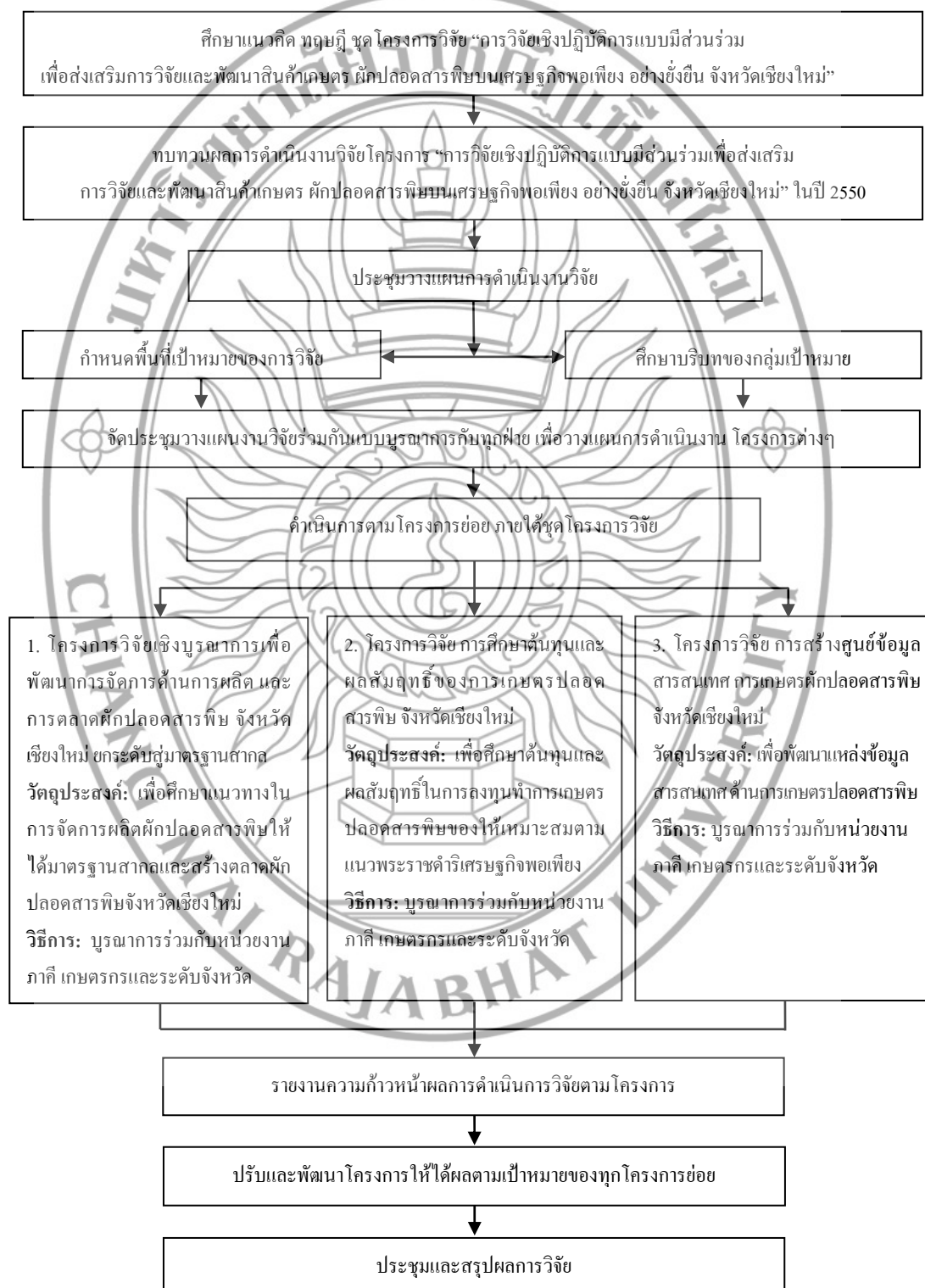
สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ส่วน ดังนี้

(1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการสัมภาษณ์ และสอบถาม ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ด้านข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ของเกษตรกร อธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าสถิติร้อยละ และค่าเฉลี่ย

(2) การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative analysis) เกี่ยวกับผลการประเมินการดำเนินงานตลอดช่วงการวิจัย

### 3.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตร ผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง อย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่” มีกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดงได้ดังแบบจำลองดังนี้



### 3.5 แผนการวิจัย

ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตร ผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง อย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่” มีแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัยดังนี้

| ช่วงเวลา<br>(เดือนที่) | กิจกรรมการวิจัย                                                                                           | สถานที่                           |
|------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|
| 1                      | 1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีชุดโครงการวิจัย                                                                       | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่        |
| 2                      | 2. ทบทวนผลการดำเนินงานในระยะที่ 1                                                                         | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่        |
| 3                      | 3. ประชุมวางแผนการดำเนินงานวิจัย                                                                          | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่        |
| 3-4                    | 4. กำหนดพื้นที่เป้าหมายของการวิจัย                                                                        | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่        |
| 4                      | 5. ศึกษาบริบทของกลุ่มเป้าหมาย                                                                             | พื้นที่เป้าหมายในจังหวัดเชียงใหม่ |
| 5                      | 6. จัดประชุมวางแผนงานวิจัยร่วมกับแบบบูรณาการกับทุกฝ่าย เพื่อวางแผนการดำเนินงานโครงการต่างๆ                | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่        |
| 5 – 10                 | 7. ทุกโครงการดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2                                                                     | พื้นที่เป้าหมายในจังหวัดเชียงใหม่ |
| 11                     | 8. ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อรายงานผลการดำเนินงานโครงการวิจัย ระยะที่ 2                              | พื้นที่เป้าหมายในจังหวัดเชียงใหม่ |
| 12                     | 9. ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการวิจัย สรุปผลการดำเนินงาน และเผยแพร่งานวิจัย | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่        |

### 3.6 แผนการเผยแพร่งานวิจัย

ผลการวิจัยภายใต้ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตร ผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง อย่างยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2551” ในครั้งนี้ คณะวิจัยได้ทำการเผยแพร่องค์ความรู้และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรปลอดสารพิษที่เกิดขึ้นจากการวิจัย โดยแผนการเผยแพร่งานวิจัย ประกอบด้วย

(1) การเผยแพร่งานวิจัยผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัยตามโครงการวิจัยทั้งหมดได้ทำการเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ของกิจวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (OKRD) หรือ <http://www.mcs.okrd.org>

(2) การเผยแพร่งานวิจัยผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิจัยที่ได้จากการโครงการวิจัยทั้งหมดได้ทำการเผยแพร่ผ่านทางหนังสือถอดองค์ความรู้ทั้งหมด 6 เล่ม ประกอบด้วย

- 1) มาตรฐานผักปลอดสารพิษกับชีวิตที่พอเพียง (Standardization for Clean vegetable and life Sufficiency)
- 2) วิถีชีวิตของเกษตรกรกับบทสรุปของกำไรและความพอเพียง (Way of life for agriculturists: a summary of benefit and sufficiency)
- 3) ตลาดชุมชน วิถีแห่งความพอเพียง กรณีศึกษาตลาดผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่ (Community Market: The way of sufficiency: A case study of Chiang mai clean vegetable market)
- 4) จุดวิกฤต คนกินผัก (Critical point for vegetable consumer)
- 5) เครือข่ายผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ จุดเริ่มต้นที่ดีของความพอเพียง (Network of clean vegetable agriculturists: A good start for sufficiency)
- 6) ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศผักปลอดสารพิษ (Clean Vegetable Information Center)

### 3.7 ตารางแสดงแผนงานวิจัย

| แผนงาน/กิจกรรม                                                                                     | วัตถุประสงค์                                                             | วิธีการ                                                  | ผลที่คาดว่าจะได้รับ                                                           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|
| ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีชุด<br>โครงการวิจัย                                                               | เพื่อใช้เป็นแนวทางในการรวบรวม ชุด<br>โครงการวิจัย                        | ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี จาก<br>งานวิจัยทั้ง 3 เรื่อง         | แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ประกอบใน<br>ชุดโครงการวิจัย                               |
| ทบทวนผลการดำเนินงานใน<br>ระยะที่ 1                                                                 | เพื่อประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา                                      | ประชุมชี้แจงเพื่อทบทวนผลการ<br>ดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา  | ความคืบหน้าของการดำเนินงานใน<br>ระยะที่ผ่านมา                                 |
| ประชุมวางแผนการดำเนินงาน<br>วิจัย                                                                  | เพื่อวางแผนการดำเนินงาน<br>โครงการวิจัย                                  | จัดประชุมร่วมกันระหว่างนักวิจัย                          | ข้อสรุปของแผนการดำเนินงานวิจัยที่<br>ถูกต้องและเหมาะสม                        |
| กำหนดพื้นที่เป้าหมายของการ<br>วิจัย                                                                | เพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการ<br>ศึกษาวิจัย                             | คัดเลือกเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วม<br>โครงการ                | เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น<br>33 ราย                                   |
| ศึกษาบริบทของกลุ่มเป้าหมาย                                                                         | เพื่อศึกษาถึงศักยภาพในการจัดการการ<br>ผลิตผักปลอดสารพิษของชุมชน          | สำรวจสภาพบริบทของชุมชนโดย<br>การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล     | ศักยภาพในการจัดการการผลิตผัก<br>ปลอดสารพิษของเกษตรกรที่เป็นอยู่<br>ในปัจจุบัน |
| จัดประชุมวางแผนงานวิจัย<br>ร่วมกันแบบบูรณาการกับทุกฝ่าย<br>เพื่อวางแผนการดำเนินงาน<br>โครงการต่างๆ | เพื่อประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน<br>ภาคีเพื่อร่วมกันในการดำเนินงานวิจัย | จัดประชุมวางแผนร่วมกันระหว่าง<br>นักวิจัยและหน่วยงานภาคี | แผนการดำเนินโครงการวิจัยแบบมี<br>ส่วนร่วม                                     |

### 3.7 ตารางแสดงแผนงานวิจัย (ต่อ)

| แผนงาน/กิจกรรม                                                                                                     | วัตถุประสงค์                                                | วิธีการ                                                                                 | ผลที่คาดว่าจะได้รับ                                                        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| ทุกโครงการดำเนินการวิจัย<br>ระยะที่ 2                                                                              | เพื่อดำเนินงานให้เกิดสืบเนื่องและ<br>เชื่อมโยงจากระยะแรก    | ดำเนินการวิจัยตามแผนงานที่วาง<br>ไว้                                                    | ผลสำเร็จของงานวิจัยที่ตรงตาม<br>วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของแต่ละ<br>โครงการ |
| ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อ<br>รายงานผลการดำเนินงาน<br>โครงการวิจัย ระยะที่ 2                                  | เพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของ<br>โครงการวิจัยในระยะที่ 2 | จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อ<br>รายงานผลการดำเนินงาน                              | รับทราบถึงผลการดำเนินงานของทุก<br>โครงการในระยะที่ 2                       |
| ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อ<br>ประเมินผลการดำเนินงาน<br>โครงการวิจัย สรุปผลการ<br>ดำเนินงาน และเผยแพร่งานวิจัย | เพื่อสรุปผลการวิจัยและเผยแพร่<br>โครงการวิจัยในระยะที่ 2    | ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อ<br>สรุปผลงานวิจัยและจัดทำเอกสาร<br>เพื่อเผยแพร่งานวิจัย | ผลสำเร็จของโครงการวิจัยที่ทำการ<br>เผยแพร่สู่สาธารณชน                      |